

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
ARKEOLOGISK SEKSJON
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

Tuft

Ris, 101/1

Ås kommune, Akershus

FELTLEDER: Lil Gustafson m.fl.

Oslo 2015

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO

Gårds-/ bruksnavn Ris (Skisjordet)	G.nr./ b.nr. 101/1
Kommune Ås	Fylke Akershus
Saksnavn	Kulturminnetype tuft
Saksnummer (KHM)	Prosjektkode
Grunneier, adresse Thorvald Sverdrup, Kongeveien 197, Ris gård, 1407 Vinterbro	Tiltakshaver
Tidsrom for utgravning 1984-1991	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum 1914 III/014 205
ØK-kart CO 040-5-2	ØK-koordinater
A-nr.	C.nr. 37512
ID nr. (Askeladden)	Negativnr. (KHM) Cf53282, 53283, 53284, 53285
Rapport ved: Lil Gustafson	Dato: 30. mars 2017
Saksbehandler:	Prosjektleder: Birthe Weber

SAMMENDRAG

I skogen øst for gården Ris ble det foretatt en undersøkelse av en tuft over flere år. Utgangspunktet var studier av historiker Trygve Vik (Ås Bygdebok) som på grunnlag av gårdsgrenseanalyse og gamle navn mente det måtte ligge en ødegård i dette området, benevnt «Gate» eller «Risødegården». Området var kartlagt av Vidar Åsheim som hadde oppdaget tufter ved husmannsplassen Salstein.

I 1985 ble det foretatt en befaring med påfølgende prøvegravning i tuft I om høsten. Det ble fulgt opp av mindre undersøkelser de påfølgende år t.o.m. 1991. Arbeidet var basert på frivillig deltagelse i helger. Ledelsen var i fellesskap.

Tuft I er delvis undersøkt, den er rektangulær 13x6 m, omtrent N-S orientert. Tufta er trolig ikke bolighus, siden det ikke kunne påvises et tydelig ildsted. Spredte skjørbrente stein kan tyde på en eldre bruksfase. Det ble funnet bryner og hesteskosøm som kan være fra middelalderen.

C14-dateringen av kullprøve i en kullkonsentrasjon i nordøstre hjørne viste høymiddelalder: AD1225-1280 (760+-65, T-9023). Kullet var av gran.

Ca.350 m nord for husmannsplassen er et «veikryss». Øst for dette ligger tre gravhauger, relativt lave, kanskje fra eldre jernalder. Nord for haugene er rester av en øst-vestgående hulveg.

Det ble gravet 1m² i en åkerrein ca. 100 m nord for området med tufter. Trekull ble C14-datert til AD 70-320 cal. (BP 1830+-100, T-7195), altså romertid. Kullet ble bestemt som gran og lønn. Åkeren har sannsynligvis sammenheng med de tre gravhaugene. Det ligger altså en ødegård fra eldre jernalder i skogen. Denne har ingen sammenheng med den undersøkte tuften.

FORSIDEFOTO: Alfred Gustafson ved tufta, før utgravningen

Gnr., kommune

Saksnr.

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

RIS, 101/1, ÅS KOMMUNE, AKERSHUS

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen har utgangspunkt i interessen for middelalder på landsbygda på 1980-tall. På et seminar på Isegran i 1983 om historisk arkeologi, holdt Birthe Weber et innlegg om gård og gårdselementer i jernalder og middelalder. Ellen Anne Pedersen og Birthe Weber gjennomgikk informasjonen i registreringene for Økonomisk kartverk. Begge holdt et innlegg på Norsk Arkeologmøte (NAM) i 1984 om potensialet i ØK registreringene som kunne belyse middelalder på landsbygda. En artikkel av Ellen Anne Pedersen om problematikken ble trykt i Nicolay nr. 44, 1984, «Middelalder på landsbygda – finns den?»

Det ble foreslått å foreta en undersøkelse i skogen i grenseområdet mellom Ski og Ås med utgangspunkt i studier av historiker Trygve Vik (Ås Bygdebok) som på grunnlag av gårdsgrenseanalyse, gamle navn og historiske kilder mente det måtte ligge en ødegård i dette område, benevnt «Gate» eller «Risødegården». Området var kartlagt av Vidar Åsheim som hadde oppdaget tufter ved husmannsplassen Salstein.

I 1985 ble det foretatt en befaring i dette skogområdet, med en påfølgende prøvegravning i en tuft om høsten. Dette ble fulgt opp av mindre undersøkelser de påfølgende år, t.o.m. 1991.

Arbeidet var basert på frivillig deltagelse i helger. Ledelsen var i fellesskap, men undertegnede skulle skrive rapport.

2 DELTAGERE, TIDSROM

Navn	Stilling	Periode
Lil Gustafson	Feltleder, arkeolog	1984-85, 1990-91
Birthe Weber	Feltleder, arkeolog	Variert innenfor tidsrommet
Ellen Anne Pedersen	Arkeolog	«
Ellen Høigård Hofset	Arkeolog	«
Mads Widgren	Kulturgeograf	«
Inger Liv G. Lund	Arkeolog	«
Kjellaug Hov	Arkeolog	«
Petter Molaug	Arkeolog	«
Gro Strand	Arkeolog	«
Alfred Gustafson	(Ski historielag)	«
Håkon Eriksen	(Ski historielag)	«
Vidar Asheim	(Ås historielag)	«

3 BESØK OG FORMIDLING

Besøk og deltagelse av div. medlemmer av Ski historielag.

4 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER

Undersøkellesområdet ligger i relativt flatt skogsterreng i grenseområdet mellom Ski og Ås, under gården Ris. Gården ligger på et høydedrag (Ås-raet) mot vest, sør for Nordby kirke, i Ås kommune. I matrikkelen er hovednavnet *Skisjordet*, derfor står dette navnet i tilveksten. Her er vesentlig granskog, en del er plantet. Grensen mellom Ski og Ås kommuner er markert ved en karakteristisk langstrakt steinblokk, kalt Salstein (formen kan minne om en sal). Vest for steinen ligger husmannsplassen Salstein, oppkalt etter steinen. Plassen er nå revet og brent, noe av grunnmurene er bevart, samt steingjerder og rydningsrøysler. Vel 100 m nord for plassen, på østsiden av skogsveien og rett nord for en knaus, ligger spor etter to tufter, oppdaget av Vidar Åsheim (jfr. kartskisse ved Åsheim, 1983). Den tydeligste av tuftene, tuft 1, ble undersøkt. Det ligger trolig en tuft noen meter N for tuft 1, orientert Ø-V, 7,5-9,5m lang, ca. 7m bred. En rektangulær forsenkning rett nord for tufta skilte seg ut ved frodig bevoksning, som kan skyldes avfall. Videre nordover ligger rydningsrøysler på begge sider av veien, og det er også påvist åkerreiner flere steder i skogen.

Historiker Trygve Vik som har forfattet bygdebok for Ås, diskuterer her muligheten for en ødegård i denne skogen på grunnlag av grenseanalyse, navn og gamle dokumenter. Se vedlagte skriv fra Trygve Vik. Navnene «Gate» og «Risødegården» finns i ulike kilder. Navnet Gate fra 1300-tallet er bevart i det yngre plassnavnet Gatebakke, og indikerer en plass, kanskje en eldre gård som har ligget ved en vei. Den gamle ferdsselsveien mellom Ris i Nordby og Sander i Ski gikk trolig gjennom denne skogen. «Risødegården» er nevnt i kilder fra 1600-tallet og 1700-tallet. Vik foreslår at den kan representere en ødegård fraflyttet i seinmiddelalderen (Ås bygdebok, b. II, 1972, Bygdehistorien. B.1, 1978).

Ca.350 m nord for husmannsplassen er et «veikryss». Øst for dette ligger tre gravhauger, relativt lave, kanskje fra eldre jernalder. Nord for haugene er rester av en øst-vestgående hulveg. Ca. 100 m nord for området med tufter ble det gravet 1 m² i en åkerrein ved Ellen Anne Pedersen og Gro Strand. Trekull ble C14-datert til AD 70-320 cal. (BP 1830+-100, T-7195), altså romertid. Kullet ble bestemt som gran og lønn. Åkeren har sannsynligvis sammenheng med de tre gravhaugene. Det ligger altså en ødegård fra eldre jernalder i skogen. Denne har ingen sammenheng med den undersøkte tuften.

Dette skogsområdet har en lang og variert bruk og bosetning.

5 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET

PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Problemstillingen var knyttet til temaet «middelalder på landsbygda» og håpet om å finne spor etter en middelaldergård. Siden det var registrert i tufter i skogen ved Vidar Asheim, og lektor Trygve Vik hadde en hypotese om en ødegård her, hadde området et potensial.

UTGRAVNINGSMETODE OG DOKUMENTASJON

Representanter for Ski historielag, Håkon Eriksen og Alfred Gustafson, gjorde en stor innsats med rydding av skog, 12 store grantrær ble hogd ned, noe som åpnet området og ga mere lys. Dette samt utgravningen ble gjort med grunneier Fredrik Sverdrups tillatelse.

Ved rensing av området ble det fastslått at tuft I, som var avgrenset av stein, var ca. 13 m lang og ca. 6 m bred (ytre mål), orientert ca. N-S. Det ble etablert et enkelt målesystem, med 100x 100y 2 m utenfor tufta i SØ. Det ble tegnet en plan i målestokk 1:50 og det ble tatt en del foto (svart/hvit).

UTGRAVNINGENS FORLØP OG FUNN

Dette var frivillig gratisarbeid fordelt over flere helger i flere år. I de første undersøkelsene i 1984 og 1985 ble det ryddet og rensset opp og halve tufta ble avtorvet. Hjørnene i SV og SØ syntes klare, veggene ellers nokså tydelige steinsatt. Inne i tufta var det mye stein, men ikke noe tydelig oppbygd ildsted. Det ble derfor konkludert at det ikke kunne være et bolighus, men trolig et uthus.

Ved videre gravning inne i tufta ble det ikke påvist kulturjord. Under strø og råhumus var det noen cm utvaskingslag, lys grå sand, med spredte kullbiter. Under dette var et anrikningslag som besto av rødbrun sand/grus. Det ble observert skjørbrent stein i tufta og i veggene, mest i nordlige del, en del også utenfor. Disse steinene ble lagt utenfor tufta.

Det ble gravet en sjakt gjennom nord-veggen, hvor det var mer skjørbrent stein enn ellers, og et område nord for veggen. Her var det relativt tykk mørk moldjord med meitemark, et mulig avfallsområde.

Utenfor tufta i SV var en steinansamling som ikke er tolket.

Kullprøve: I det nordøstre hjørnet inne i tufta var det påfallende mye kull, uten at det kunne påvises ildsted, i 10 cm tykt jordsmonn, delvis sand/grus. Det ble tatt ut en prøve (funn nr. 5) som ble datert, i 112,6x 112,9 y. Kullet lå i rød sand (brent?) ca. 15 cm under overflaten. Prøven er bestemt som gran.

Gjenstander: Det ble funnet et bryne (trolig fra Eidsborg) i tufta, nær vestvegg og to deler av et annet bryne i en sjakt gravet gjennom nord-veggen hvor det var mye skjørbrent stein. Det ble også funnet en hestekosøm, rett utenfor nordveggen og en jernnagle innenfor tufta i nord-del.

6 UTGRAVNINGSRISULTATER

Tuft I er delvis undersøkt, den er rektangulær 13x6 m, omtrent N-S orientert. Tufta er trolig ikke bolighus siden det ikke kunne påvises et tydelig ildsted. Det antas at det er et uthus. Spredte skjørbrente stein kan tyde på en eldre bruksfase. Bryne og hestekosøm kan være fra middelalderen.

C14-dateringen av kullprøve i en kullkonsentrasjon i nordøstre hjørne viste høymiddelalder: AD1225-1280 (760+-65, T-9023). Kullet var av gran.

7 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER OG ANALYSER

Åkerlag: BP 1830+-100. AD 70-320 cal. T-7195. Gran og lønn.
Kullkonsentrasjon i tuft I: BP: 760+-65. AD 1225-1280. Gran.

8 LITTERATUR

Trygve Vik 1978: Ås bygdebok B. I.
Trygve Vik 1972: Ås bygdebok B. 2

Vedlegg:

Trygve Vik, notat

Birthe Weber, innberetning 1984 og 1985

2 søknader og rapporter om C14-dateringer

Gnr., kommune

Saksnr.

TILVEKST-TEKST

C37512

2) HESTESKOOGSAUM, HODE OG STILK. HODET HAR SKRÅ UNDERSIDE, STILKEN FIRKANTET TVERRSNITT. HODETS ST.BR. 1,8 CM, STILKENS ST. L. 1,7 CM, BØYD

4) NAGLE AV JERN, HODE, ST.BR. 2 CM

10) BRYNE AV BERGART, DEL

11) BRYNE AV BERGART, TO FRAGMENTER

13) NAGLE AV JERN, HODE MED STILK. OVALT HODE, STILK MED FIRKANTET TVERRSNITT. HODETS ST.BR. 1,9 CM, STILKENS ST.L. 1,7 CM.

KARTREFERANSE: NGO 1948 GAUSS-K, AKSE 3, N:191000, Ø:3240.

TEGNINGER:

1. OVERSIKTSTEGNING AV TUFT I

2. DETALJ AV ET OMRÅDE I N-DEL I TUFT I

FOTOLISTE:

Lil Gustafson, 1985, sort/hvit Cf53282

Bildnr.	Motiv	Tatt mot	Fotograf	Dato
	Film 1			
24	Tuften før skogrydding. Med Alfred Gustafson	N		
25	samme	N		
26	samme	S		
27	samme	s		

Birthe Weber. 1985. Sort/hvitt Cf53283

Bildnr.	Motiv	Tatt mot	Fotograf	Dato
	Film 2			
3	Detalj,	S		
4	Samme			
5	Samme	sø		
6	SØ-hjørne	SØ		
7	V-langvegg	N		
8	S-vegg	Ø		
9	Ø-langvegg			
10	V-langvegg, som 9			
11	Som 8			
12	Som 7	SØ		
13	Som 6			

Gnr., kommune

Saksnr.

14	Fyllskifte i profil i SØ-hjørne			
15	Som 5			
16	Som 4			
17	Som 4			
18	Som 3			
19	Antatt stolpehull, avkreftet	Sø		
20	Samme	nv		

2. LIL GUSTAFSON 1985-90

	Film 3 Cf53284			
2	Steinansamling utenfor tufta i SV			
4	Tufta ryddet	s		
6	Samme	s		
8	Samme	n		
10	Samme, steinansamling utenfor tufta i SV i forgrunnen	NØ		
12	Samme	n		
14	Samme	nø		
16	tufta	s		
18	Samme	S		
20	Samme	S		
22	Samme	S		
24	Samme	s		
26	samme	s		
28	samme	NØ		
	Film 4 Cf53285			
1	Tufta	S		
2	Samme			
3	Tufta, halvdelen graves til bunnen	S		
4	Samme	s		
5	Samme			
6	Samme			
7	Samme			
8	Samme			
9	-			
10	Søndre del			
11	Samme			
12	Tufta	S		
13		S		
14	-			
15	NØ-del graves dypere	Ø		
16	Samme	nø		
17	Samme	nø		
18	Samme	sv		
19	Samme			
-				
30	tufta	S		
31	Samme	S		
32	Samme	S		

Gnr., kommune

Saksnr.

33	Samme	s		
34	Samme	S		
35	tufta	N		
36	Tufta, utgraving	N		
37	Samme	S		
38	Samme	S		
39	Samme	s		
40	Samme	sø		
41	Samme	sø		
42	Samme	n		
43	Samme	S		
		s		
	DIAS			
32	Tufta graves, østre halvdel, med folk	N		
33	Steinansamling utanfor tufta i SV			
34	Tufta, utgraving, med folk	S		
35	Samme	S		
36	Samme	S		
37	Steinansamlingen utenfor tufta i SV			

KART

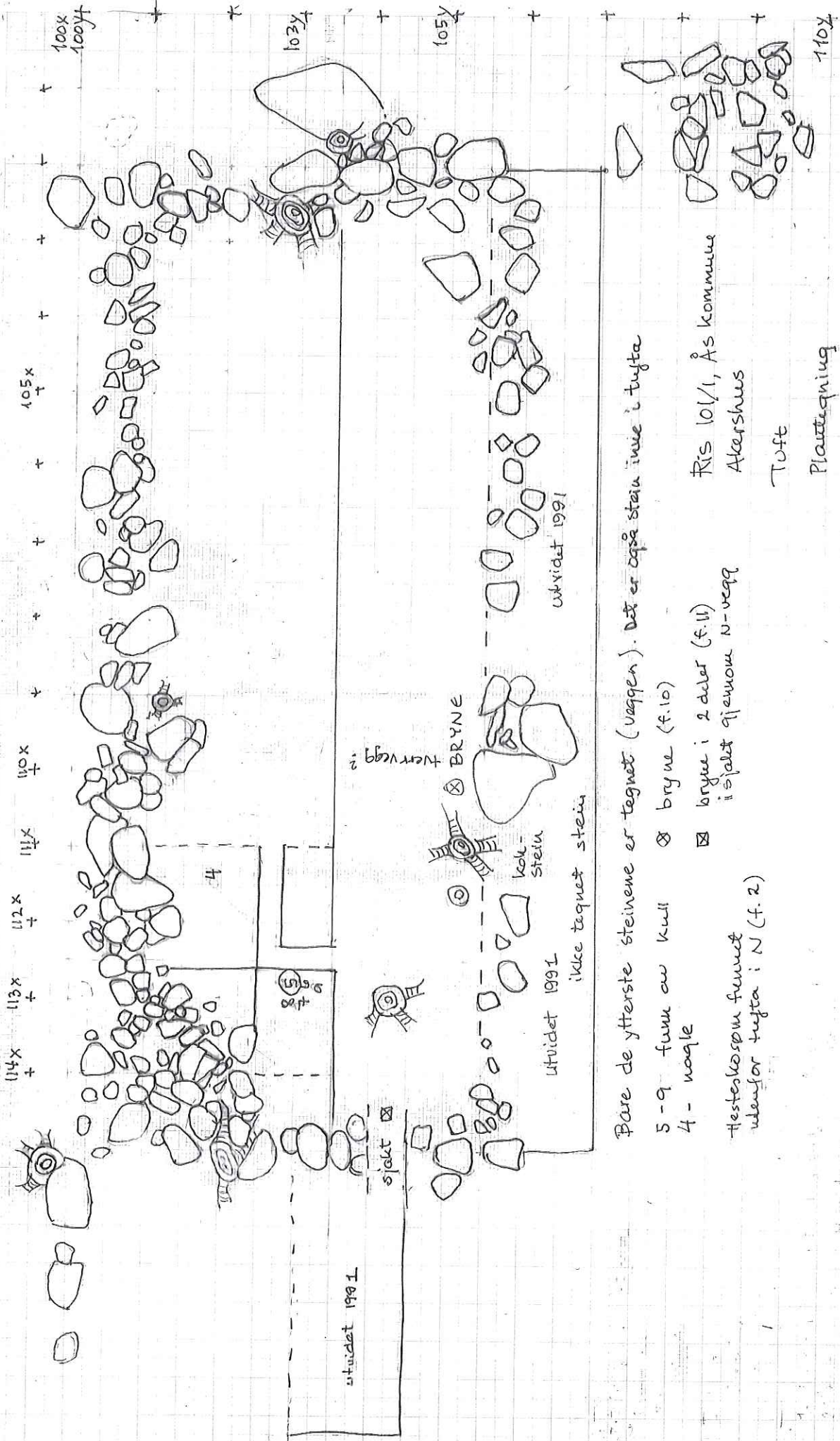
VIDAR ASHEIM, 1983: KARTSKISSE FRA SKOGOMRÅDET VED SALSTEIN, ÅS

UTSNITT AV KART CA. 1800

UTSNITT AV ØK-KART CO 040-5-2

UTSNITT AV KART M711 1914 III, SKI.

Bare de ytterste steinene er tegnet (veggen). Det er også stein inne i tufta

- 5-9 fura og kull
- 4- nøgler
- Hestesko som funnet utenfor tufta i N (f. 2)
- brøyte i 2 deler (f. 11)
- i sjakt gjennom N-vegg

Ris 101/1, Ås kommune
Atershus
Tuft

Plattegning

M: 1:50
1 m

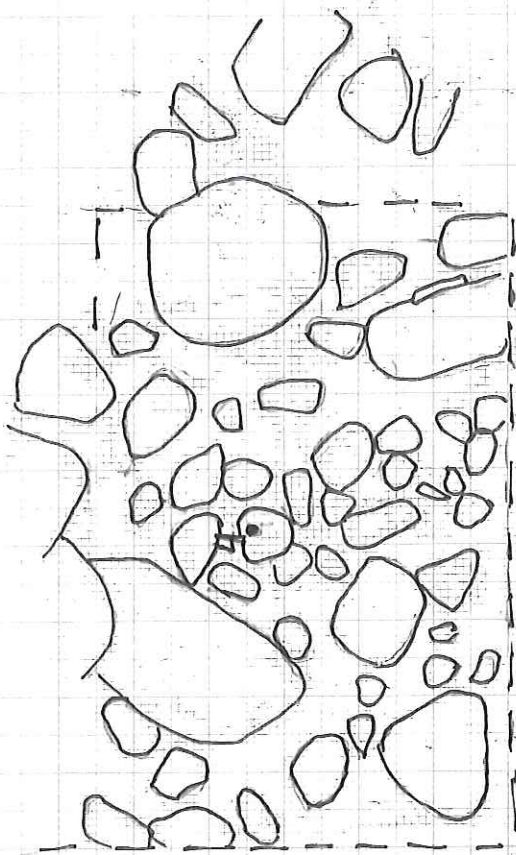
U. Gustafson 1990-91

Ris 101/1, Ås k. Akershus

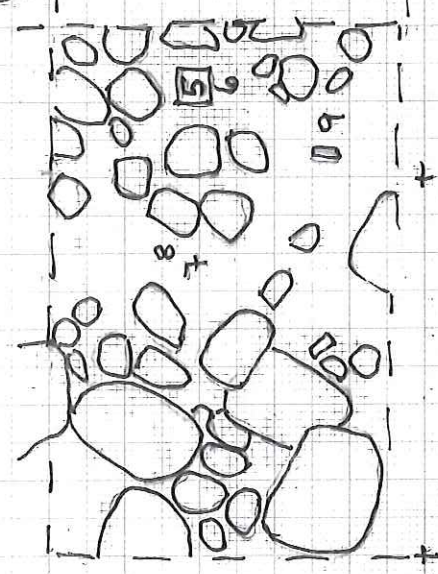
Tuft. Detalj av N-del
gravet til ca. 15cm under
overflaten

4 jernbit (nagle-del)
5 kull (C14-datering)

6-9 prøver, kull, leire (kasset)

profilbente

M 1:20

til gulltjern 1991

103y

1035y

114x

113x

112x

111x

*Der er for den ene med en del blinde
kildemessinger!*

Trygve Vik

Ris-ødegården i Nordby

I to kilder nevnes Ris-ødegården i Nordby. Den ene er fra siste halvpart av 1600-tallet, den andre fra begynnelsen av 1700-tallet. I 1662 svarte Rasmus Ris 1 skippund og 5 lispund salt i landskyld "aff ødegarden" i tillegg til kornskylda av Ris ( ). I 1705 var en stygg drapsak oppe på Follo-tinget. En mann på Nesodden hadde tatt livet av ikke færre enn 12 unger som han hadde fått med sin stedatter i årenes løp. Dessuten hadde samme mann også fått barn med "et qvindfolk Helge paa Risødegarden " ( ).

Den eldste plassen under Ris var Salstein, som ligger langt øst i gårdsområdet og ikke langt fra grensen mot Ski. Selv om Ris-ødegården ikke er lokalisert i noen kilde, vil den geografiske kilden gi beskjed. Østenfor en forsenkning som rekker fra Vinterbru i nord til Bølstadelva i sør har Ris et stort tilleggsområde på litt over 1000 daa, kunstig avgrenset mot naboene. Et grensemøte mellom Ris, Holstad og Kjølstad markeres av en jordfast, salformet stein, og her ligger plassen Salstein. I lauvskogen nordenfor kan eldre åkerteiger påvises i skogbunnen. Noen egen driftsenhet har Ris-ødegården ikke vært i nyere tid. Ødegården var lagt under Ris allerede før 1557, da første lensregnskap foreligger. Det er påfallende at skylda var så høy som 1 skp 5 lp salt, noe som antyder at gården muligens ble seint øde. Om vi skal legge vekt på at tingboka skriver "paa" Ris-ødegården og ikke "i" som vanlig er ved husmannsplasser, er mer tvilsomt. I siste halvpart av 1600-tallet, da Helge Ris-ødegården fikk barnet med Nesodden-mannen, var dette iallfall ingen matrikkelgård lenger.

Hvis vi ikke er tilfreds med bare å lokalisere et navn upresist ute i et utmarksområde, men vil ha en gård for oss, definert ved sine originalgrenser, kan vi ikke stanse med de to-tre antydningene som skriftlige og geografiske kilder gir. Kunstgrensene røper at ødejord er fordelt her øst for Ris. Grensesteinen forteller at også Holstad og Kjølstad har fått noe av denne ødegården, og ganske visst også Finstad og Halstad i Ski. Det er ikke utenkelig at hele det området disse to gårdene har vestenfor en klar naturgrense er ødejord inntatt fra Ris-ødegården. På søndre kant har Ris-ødegården kunstgrense ikke bare mot Holstad, men også mot Sneis og Melby. Innenfor den del av Sneis som ligger øst for en klar nord-sør gående naturgrense ligger Bjerkeskaug, et ødeindisium. Her i sørvest blir forholdet noe komplisert ved at en ødegård Stufnarud har ligget sønnenfor Sneis og vestenfor Holstad, en av de få som er lokalisert i 1300-talls kilder( ). Denne ødegården er fordelt på Holstad og Sneis, men Bjerkeskaug ligger utenfor dens naturgrense. Bjerkeskaug-parten av Sneis (og en snipp av Melby nordenfor) må derfor regnes til Ris-ødegården, ikke til Stufnarud. I nord har Ris inntatt en mindre part av ødegården Hvål (jfr. Nygård, se s.) i forbindelse med inntakingen av Ris-ødegården. Det dreier seg bare om rundt 50 daa og får ingen betydning for bedømmelsen av Ris-ødegårdens eldre forhold.

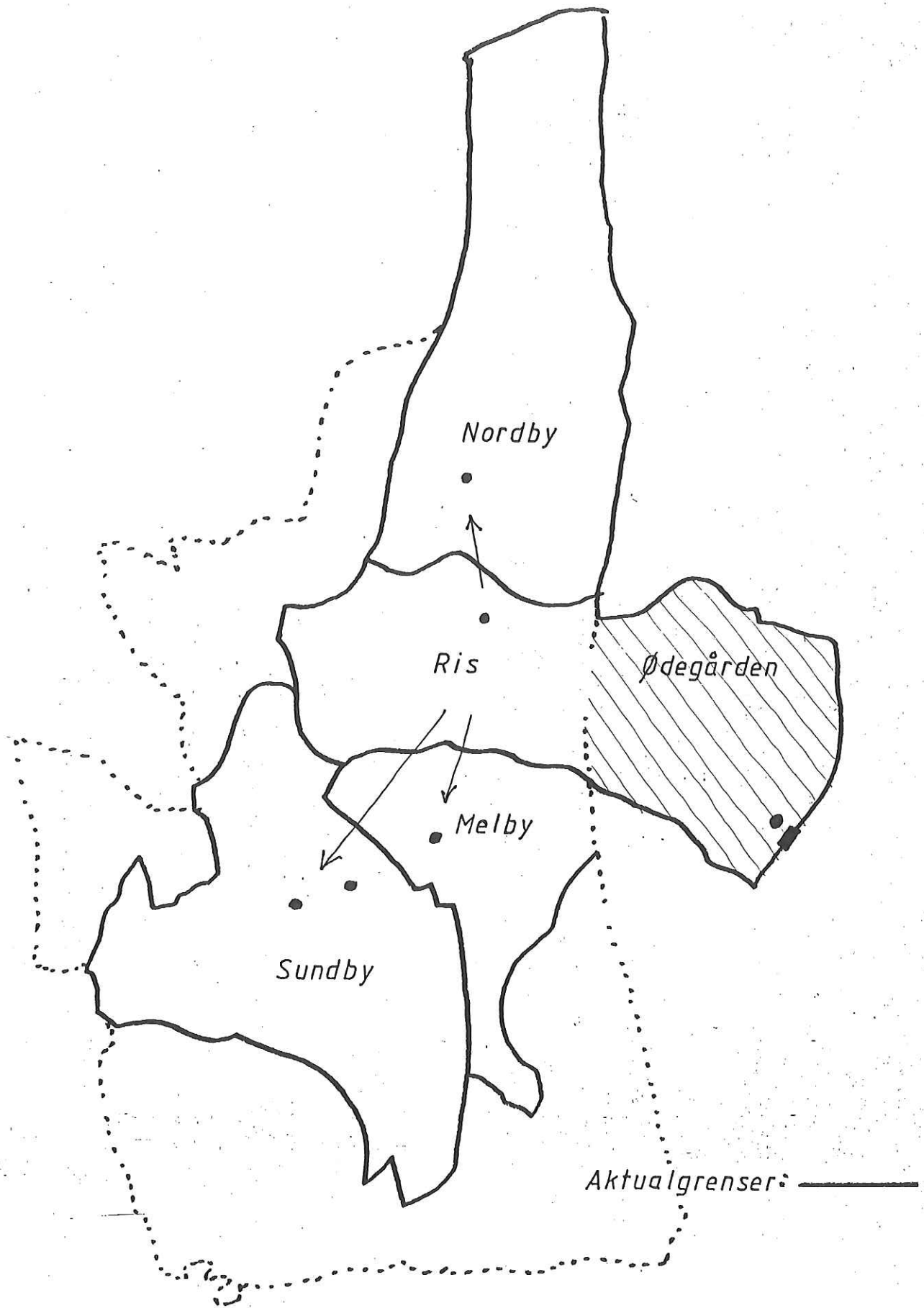
Til Holstad må Ris-ødegården ha avstått rundt 140 daa på høyden rett sør for Salstein. Kjølstad må ha inntatt over 500 daa om vi regner fra kunstgrensen ved Salstein og sørøst til bekkfar sønnenfor de seinere Kjølstad-plassene. Hvis det er riktig, som vi antar, at Finstad + Halstad bare nådde inn til en nord-sør gående bekk i vest opprinnelig, vil området mellom denne bekken og kunstgrensen mot Ris være ødejord inntatt i Finstad

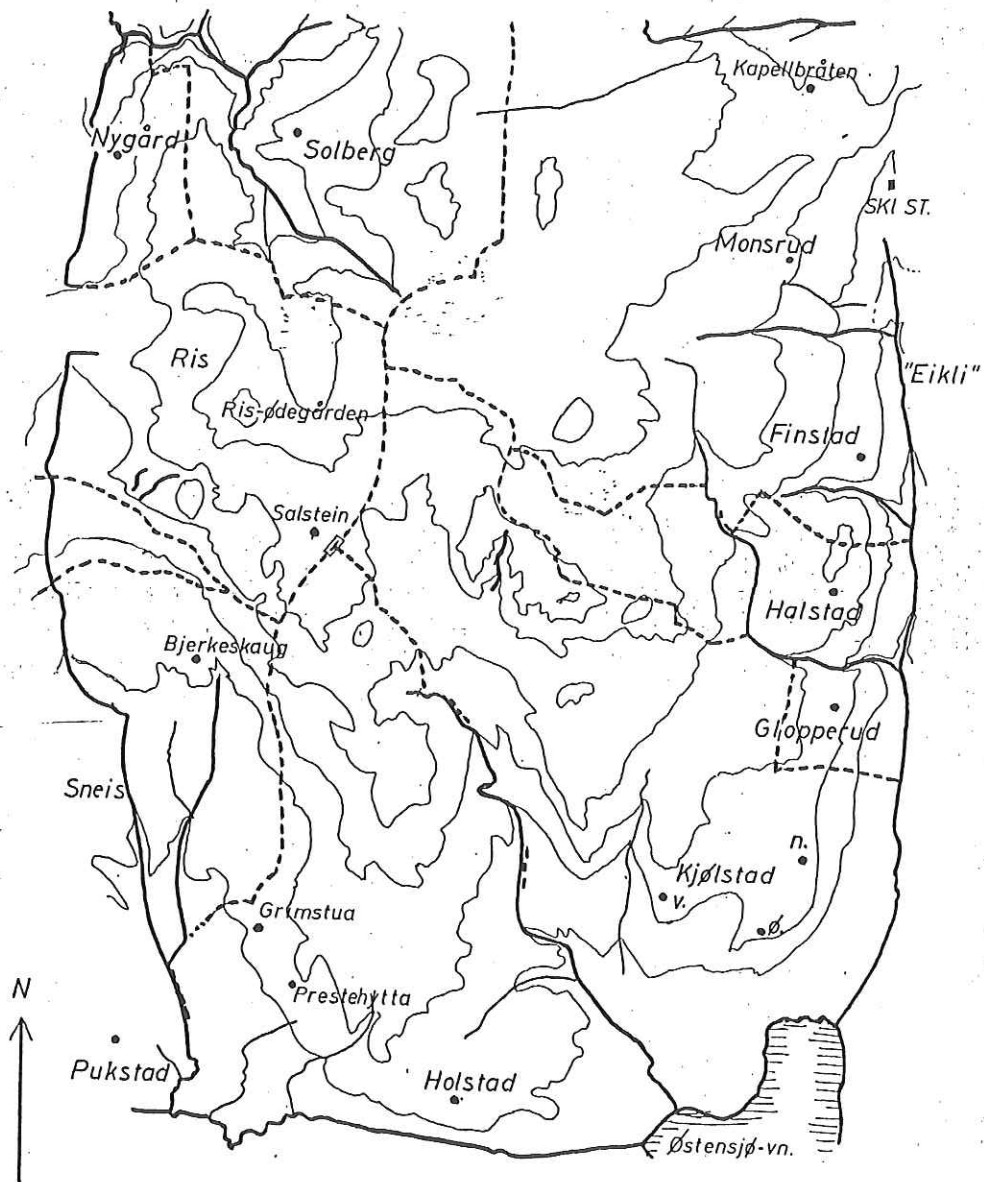
og Halstad. Dette området er på mer enn 650 daa. Under Finstad lå Finstad-ødegården, som det er uråd å få lokalisert nærmere. Finstad inntok ødejord på tre kanter, så det er ikke avgjort at Finstad-ødegården lå her i kontakt med Ris-ødegården.

Resultatet blir at Ris-ødegården var atskillig større i utstrekning da den ble øde enn de 1000 daa vi nevnte ovenfor. Til dem må føyes minst 1290 daa avstått til andre naboer enn Ris. Til gjengjeld må naboer som Holstad, Finstad, Kjølstad og Halstad få sine arealer betydelig reduserte. Det blir disse stadir-gårdene som vil kunne kaste lys over den plass Ris-ødegården opprinnelig hadde i bosettingsprosessen. Holstad med Stufnarud, Kjølstad med Glopperud, Finstad med Halstad (en rud-gård utstyrt med stadir-navn) og ødegården Løvestad (se s.) med Monsrud er alle sekundærgårder som trenger en primærgård. I Ås bygdebok har forfatteren tenkt seg at de alle var direkte utskilte fra Ris. Dette måtte da innebære at Ris-ødegården var å oppfatte som en siste rest av Ris her øst, en rest som ble utskilt etter at de store stadir-gårdene var blitt til. Siden Ris-ødegården får et så dominerende areal etter rekonstruksjon, vil nok en annen løsning være å foretrekke. Stadir-serien mellom Ski stasjon og Holstad stasjon, klart naturlig avgrenset utad mot øst og mot sør, må være utskilte fra Ris-ødegården. Ris-ødegården vil være en "missing link" mellom urgården Ris oppe på morenen i Nordbys sentrum og disse fjernere stadir-gårdene. Ødegården får dermed status som heimgård eller vin-gård. Den siste konsekvens av rekonstruksjonen blir at Ris-ødegården opprinnelig var en kolossal enhet her mellom Nordbys sentrum og Ski sentrum, mellom Sølberg-Hebekk i nord og Østensjøvannet med avløp i sør.

Noen ord bør føyes til om eventuelt navn på denne gamle enheten. Ås bygdebok foreslår "Gata", fordi en eldgammel vei gikk og fremdeles går gjennom området nordre strøk, hvor tunet må tenkes å ha ligget. Lengst i nordvest, straks sønnenfor Nygård, lå den gamle plassen Gatebakke, med navn etter denne gata. I EJB nevnes under Kråkstad kirke ( ) en ikke-lokalisert gård Gata. Disse indisiene er visstnok for svake. Gata i Kråkstads jordebok må snarere ha ligget mellom Gryteland og Kråkstad prestegård (plass Vallebekk, kunstgrenser, mulige hustuffer ( )). En så svær enhet som Ris-ødegården har vært, bar neppe et kulturnavn som Gata. Noe bedre ville det være å foreslå det "Mo" som nevnes uten lokalisering under Nordby kirke i EJB ( ). Dette Mo kunne vel svare til det "Mor" i Ås som nevnes i 1328 og hvor $8\frac{1}{2}$ øresbol er pantsatt til Hovedøy kloster ( ), og også til det "Moenn" i Ås sogn, hvor Hovedøy fikk $4\frac{1}{2}$ øresbol i gave i 1343 ( ). Med 54 Moer i Ås har disse jordegavene ingen sammenheng. Derimot tilhørte jo Ris-ødegården klosteret, så de 13 øresbol (en temmelig stor jordepart) kunne nok tilsvare den saltskyld ødegården svarte til klosteret i nyere tid. Ellers må vi her som alltid hevde at navnet får spille en mindre rolle enn gården selv. Naturnavnet "Mo" får i tilfelle gjelde som en arbeidstittel for vin-heim-gården Ris-ødegården i Nordby.

100 0 500
ekv. 10m

Birthe Weber

INNBERETNING OM REGISTRERINGER OG ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER

PÅ RISØDEGARDEN 101/1, ÅS KOMMUNE, AKERSHUS, 1984 OG 1985.

Ca. ¹⁰⁰500m nord for den nedlagte plassen Salstein under Ris, 101/1, Ås k., på nordsiden av liten kolle har Vidar Asheim registrert 2-3 hustufter. Området på nord- og østsiden av kollen er oppfylt av mye, tildels store stein og det har ved gjentatte befaringer vært vanskelig å få tak i tuftenes avgrensninger. Det ble derfor besluttet at eneste mulighet til å få klarhet i problemet var å torve av vekstlaget på de antatte tuftene. Det er stor skog i området og har vært svært mørkt. (Alle registreringene har foregått sent på høsten, i oktober og november). Senere ble området nord for veien til Salstein hugget og dette hjalp endel.

Etter prøveboringer med funn av trekull ble i 1984 det sydvestre ? hjørnet av en hustuft avtorvet av Lil Gustafson, Kjellaug Hov og undertegnede, idet vi mente der kunne være et ildsted. Der var imidlertid intet ildsted og prosjektet ble oppgitt.

1985

Arbeidet ble gjenopptatt med følgende deltagere:

Lil Gustafson, Ellen Anne Pedersen, Petter b. Molaug og undertegnede fra Oldsaksamlingen samt Alfred Gustafson og Håkon Eriksen fra Ås Historielag og med assistanse av Mats Widgren.

All mose og torv ble fjernet fra samme tuft (tuft 1) og mindre trær og busker fjernet. Tufta har lengderetning nesten rett nord-syd med en liten dreining NNØ-SSV. Lengden er 14m og bredden ca. 5,20m og med en mulig skillevegg på midten. Særlig hjørnene i SØ og SV er klare. Det er påfallende mye stein inne i tufta og dette tilsier at huset må ha hatt gulv. Det var ikke spor etter ildsted, fundamentstein burde isåfall ha vært til stede om det hadde vært et. Vi antar derfor at det er tufta etter et uthus.

Under vekstlaget og et lysere utvaskingslag ble det på 7,10m, målt fra syd, og 0,20-0,30m innover i tufta og 0,20m utenfor funnet en mørken stokk/planke som trolig har vært en konstruksjonsdel (detalj). Denne er tatt med i dateringsøyemed. I sydøstre hjørne ble det i 1984 funnet trekull. Her ble det renset opp og skåret et snitt. Under vekstlaget og utvaskingslaget var det et fyllskifte - ca. 5cm - før steril grunn - et humifisert lag med spredte kullbiter. Fra dette laget er det tatt prøve for C14 datering.

I tufta ellers er det ikke kommet frem kulturjord. Under vekstlaget var det overalt bare tynt jordlag over grus. Men det ble ikke gravet dypere. Mellom 5,80m og 7m målt fra syd og østover fra 1,10m til 2m er det en ujevn haug med gråbrun jord under vekstlaget. Tykkelsen ble ikke klarlagt, det ble gravet ned 0,25m.

Midt på vestre langvegg mellom 7,40m og 8,05m målt fra syd og

mot øst 0,30m og mot vest 0,50m ligger en flat helle. Inntil 7,40m lå en mørken stakk som trolig har fortsatt over steiner til 7m og øst 0,50m. Prøve av denne er tatt med for eventuell C14 datering.

Et par meter nord for tuft 1 antar vi det ligger en tuft til med lengderetning Øst/Vest, (tuft 2). Den er ca. 7,5m lang, men kan være 9,50m og med bredde ca. 7m. Avslutningen mot vest er uklar. Den ble rensset for kratt og noen små løvtrær og trer nokså tydelig frem. Gustafson og Eriksen vil ved leilighet fjerne torv og mose fra denne. En rektangulær forsenkning inntil og nord for tufta skilte seg fra området ellers ved annen vegetasjon - frodigere og gressbevokst. En teori er at dette skyldes avfall som er kastet ut fra tuft 2, og at denne har vært beboelseshus. Det er ikke mistanker om flere tufter.

På vedlagte skisse vil en se åkerreiner som ble registrert av Mats Widgren. Her er også rydningsrøyser tegnet inn. Likeledes ble det registrert spor etter teigpløyd åker, både brede og smale. På det nåværende tidspunkt er det ikke mulig å si hvilke, hvis noen har hørt til tuftkomplekset.

Bertine Weber

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: Avdeling for fysikk og matematikk, Sem Sælandsv. 5
7034 Trondheim, tlf. (07) 59 33 10

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Weber, Birthe
Universitetets Oldsaksamling

DF-1803

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Mate- riale	Forbe- handl.	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
T-9023	Ris 101/1 tuft, prøve 5	Trekull Gran		6.8 g	760 ± 65	AD1225-1280	-26.1*

Dato: 28 SEP 1990

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Steinar Gulliksen

Reidar Nydal

Oslo, 18/6-1990.

Analyse av trekulprøve fra Rissdegarden 101/1, As kommune,
Akershus. C 37512/5. Mai 1990.

Prøven bestod av 2 biter. Begge bitene var Picea (gran).

Helge Ivar Høy.

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

DF- I803

Adr.: Avdeling for fysikk og matematikk
7034 Trondheim - NTH, Tlf.: (07) 59 33 10

FORSLAG OM ¹⁴C-DATERING

(se rettleiding på baksiden)

1. Søkerens navn Birthe Weber Stilling NAVF-stipendiat
Adresse Universitets Oldsaksamling
..... Telefon .....
- Ansvarlig vegleder (for studenter) .....
- Er søknaden personlig: På vegne av institusjon:
2. Prøvematerialets art .....
- Funnsted (kommune, fylke) .....
3. Antall dateringer ..... I ..... Prioriteringsrekkefølge .....
- .....
4. Redegjør for formålet med datering. Vurder evt. tidligere dateringer for samme formål, og oppgi forslagsnummer (DF-) for disse dateringene.
- Kullprøven daterer en bruksperiode i en tuft. Tufta er rektangulær, ca. 13x6 m, med ett lag stein i veggene. Den ligger i et skogsområde som tilhører Ris gård, hvor det er kjent flere fornminner: 3 gravhauger, hulveg, åkerreiner og -teiger. Lektor Trygve Vik fremsatte i Ås bygdebok en teori om en gård i Ris-skogen, som ble lagt øde i sein-middelalderen. Da tufta ble funnet, inngikk undersøkelse av den i prosjektet "middelalder på landsbygda" ledet av Birthe Weber. Mindre undersøkelser av tufta resulterte ikke i daterende materiale, men en kullprøve fra en nærliggende åkerrein er datert 70-320 AD (T-7I95). Åkeren kan ha sammenheng med de registrerte gravhaugene (eldre jernalders preg) men fortsatt var det usikkert hvor tufta
5. Prosjektets finansieringskilder: NAVF Univ., høgskole, off. museum
 Andre (spesifiser) .....ingen.....
6. Har søkeren fått utført dateringer siste 5 år? nei ja
Oppgi i så fall DF-nr. og hvor resultatene evt. er publisert:
jfr. forrige søknad.
Åkerrein ved tufta: DF I803 T-7I95

8.5.90

Dato

Birthe Weber

Underskrift søker

Underskrift vegleder

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C -datering

(se rettledning på baksiden)

1. Oppdragsgiver ..... Universitetets Oldsaksamling , Birthe Weber
2. Prøvematerialets art ..... trekull. Mengde (g)..... ca. 15 gram
3. Mengdeklassifisering (må angis - se baksiden)..... A B C
4. Prøvens merke ..... Ris IOI/I tuft, prøve 5
5. Prøven funnet av ..... Lilj. Gustafson Tidspunkt ..... mai 1990
6. Funnsted ..... Ris IOI/I, Ås kommune, Akershus
7. Greenwich koordinater. Lengde ..... Bredde .....
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold.

Kullet daterer en bruksfase i en tuft. Det er funnet midt i nord-delen av tufta, ca. 15 cm under overflaten, i rødbunnsand (anrikningslag. Kullet er fra en markert konsentrasjon i tufta, hvor det forøvrig var spredte kullbiter. Bare den ene halvdel av tufta er gravet. Det så ut til å være brent sand på stedet hvor kullet ble samlet inn. Her var også noen skjørbrente stein og avskallinger.

9. Beskrivelse av prøvematerialet.

trekullbiter

10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: ~~2000-5000 BP~~ jernalder-middelalder Alder B.P. 2000-500

11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet:

skyllet, lufttørket, rensset

12. Ønskes eventuelt restmateriale i retur? ja

13. Eventuelle andre opplysninger, f.eks. om artsbestemmelse av tre og trekull:

Artsbestemmelse kan muligens foretas ved Oldsaksamlingen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: Fysikkseksjonen, 7034 Trondheim - NTH

D A T E R I N G S R A P P O R T

Oppdragsgiver: Birthe Weber
Oldsaksamlingen
Oslo

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materialiale	Forbe-handl	Datert del	^{14}C alder før nåtid	Kalibrert alder ~~XXXXXXXX~~ (MBCA)	$\delta^{13}\text{C}$ ‰
T-7195	<u>DF 1803</u> Risødegården, As, Akershus	Trekull	I	2,4g	1830±100	Stuiver & Pearson AD 70-320	-26,1*
	*) Ikke målt						

Dato: 9/11-1987

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Steinar Gunniksen

Reidar Nydal

Spesifikasjon for prøve for C-14 datering
(se rettleiding på baksiden)

1. Oppdragsgiver ... Birthe Weber .....
2. Prøvematerialets art .trekull.....Mengde 6,5 gr. ....
3. Prøvens merke .Risødegården, Ås k., Akershus .....
4. Prøven funnet av .student Gro Strand.....Tidspunkt okt. 1986 .....
5. Funnsted .åkerrein, ca. 100m n for tufter, Ris gnr. 101, Ås k., ...
6. Greenwich koordinater. Lengde ..... Bredde .....
7. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:

Teorien er at en meget gammel gård senere er blitt delt med *dem*
og oppslukt av flere av de nåværende store gårdene i Ås.
Grenseskillet ligger like syd for et tuftområde med gamle dyrknings-
spor i umiddelbar nærhet. Åkerteiger av yngre type finnes i området.
Vi vil gjerne vite om åkerens alder gir grunnlag for videre under-
søkelser i området.
8. Prøvens kvalitet: god
9. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: ja - ma .....Alder B.P.
10. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet:
tørket UO
11. Ønskes eventuelt restmateriale i retur? nei
12. Eventuelle andre opplysninger:

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: Fysikkseksjonen, Sem Sælandsv. 5
7034 Trondheim - NTH tlf. (075) 93 310

DF-

FORSLAG OM ^{14}C -DATERING

(se rettleddning på baksiden)

1. Søkerens navn ..... Birthe Weber ..... Stilling ..... vit.ass.
Adresse ..... Oldsaksamlingen, Frederiksgt. 2, 0164 oslo 1 .....
Ansvarlig vegleder (for studenter) .....
2. Prøvematerialets art ..... trekull .....
Funnsted (kommune, fylke) ..... Ris gnr.101, Ås k., Akershus .....
3. Antall dateringer ... 1 ..... Prioriteringsrekkefølge .....
4. Redegjør for formålet med dateringen. Vurder evt. tidligere dateringer for samme formål. Oppgi forslagsnummer (DF-) for disse dateringene.

Middelalder på landsbygda

Middelalder på landsbygda har vært ført opp som sak på NAM fra 1983 - 1985. Bakgrunnen var endringene i ansvarsforhold som følge av Lov om kulturminner fra 1978.

Dette førte til at en følte behov for en intensivering av registrering og forskning omkring emnet middelalderbosetningen på landsbygda i Norge..

Igjen som en følge av dette har personer ved Oldsaksamlingen og medlemmer av det lokale historielaget vært opptatt av å lete etter en forsvunnet gård som skal ha ligget ved nåværende grenseskille mellom gårdene Ris, Kjølstad og Holstad i Ås. (se kartskisse). Det er på grunnlag av Trygve Viks rekonstruksjon av de gamle/eldste gårdene i området (Bygdebok for Ås) og registreringer foretatt av Vidar Asheim at disse undersøkelsene er

5. Prosjektets finansieringskilder: NAVF, Univ., høyskole, off. museum
 Andre (spesifiser) .....

6. Har søkeren fått utført dateringer siste 5 år? nei, ja
Oppgi i så fall DF-nr. og hvor resultatene evt. er publisert:

Df-1203 i trykk Viking 1985 og Proceedings for the 10th Viking Congress. UO Skrifter. Nr. 9.

31.10.1986

Dato

Birthe Weber
Underskrift søker

Underskrift vegleder

RETTLEDNING FOR UTFYLLING

Norges almenvitenskapelige forskningsråd gir en årlig bevilgning for et visst antall ^{14}C -dateringer som har vitenskapelig betydning. For at en datering skal bekostes av denne bevilgning, må oppdragsgiveren være ansatt/tilknyttet NAVF, universitet, høyskole eller offentlig museum, og normalt ikke ha prosjektfinansiering fra annen kilde. Dateringer i forbindelse med NAVF-støttede prosjekter ved andre institusjoner belastes heller ikke oppdragsgiveren. Spørsmålene i dette formular må besvares for at laboratoriets styre skal kunne vurdere hvorvidt foreslåtte dateringer skal bekostes av denne bevilgning.

Dateringssøknader som ikke kan bekostes av forskningsrådets midler, kan også utføres i en viss utstrekning. For slike oppdrag kreves en godtgjørelse, og det er også for disse nødvendig å besvare spørsmål 1 - 4.

I helt spesielle tilfeller kan dateringssøknader innvilges uten godtgjørelse, dersom det ikke er mulig for oppdragsgiveren å finansiere dateringen på annen måte.

De opplysninger som gis her, omfatter hele gruppen av dateringer som er nødvendig for vedkommende forskningsoppgave. Hvis dateringer ikke angår samme forskningsoppgave, må særskilt formular utfylles for hver gruppe.

Dateringer kan ikke ventes utført på kortere tid enn 6 mnd. Om nødvendig kan oppdragsgiveren ta kontakt med laboratoriet for spesiell avtale om leveringstid.

For studenter kreves underskrift av ansvarlig vegleder.

For ytterligere redegjørelse (pkt. 4). *igangssett*

På kartskissen ser en et felt merket 2-3 tufter. Disse har vært gjenstand for en viss undersøkelse. Det har ikke vært mulig å lokalisere et ildsted, selv om det er helt klart at det dreier seg om minst to hus. Vi får ikke midler til utgravning.

Et område er merket åkerteiger. Nord for dette er det registrert åkerteiger av en senere type, brede parallelle forhøyninger. Den typen er registrert også andre steder i Akershus. "Våre" åkerteiger er meget vanskelige å se. Det er i oktober i år gravet en kvadratmeterrute i området hvor en fant gammel åkerjord. Dette ble gjort av mag.art. Ellen Anne Pedersen som i lengre tid har arbeidet på E18 prosjektet hvor en har god erfaring med akkurat dette problemet. Sjakten ble siden ført ut gjennom en meget svak åkerrein. Her ble et kvadratmeterstort område flategravet ned til gammel overflate hvor en tok ut en kullprøve. Dette ble foretatt av en student her på huset, Gro Strand, som er aktiv i historielaget i Ås. Det er også tatt pollenprøver fra åkerjorden. En datering av denne gamle åkeren vil styrke muligheten for finansiering av grundigere undersøkelser av tuftene.

Ifølge Trygve Vik vil arkeologiske undersøkelser kunne avdekke

1. Den opprinnelige gården, fram mot yngre jernalder, fra før fraskilling av stadir-gårdene.

2. Restgården etter denne fraskillingen, frem til øde-tiden.

3. Ødegården - m. husmannsplass- vel fra 1600

NISK

NORSK INSTITUTT FOR SKOGFORSKNING

AVDELING FOR SKOGVERN, FORSTPATOLOGI

POSTBOKS 62, 1432 ÅS-NLH

TLF.: (02) 94 94 00

Landbrukskandidat A. Gustafson
Hoelvn. 3
1400 Ski

Deres ref.

Vår ref. 247/86 HR-H/LL

Dato 27.10.1986

Prøver og brev av 21.10.1986

Vi har skåret snitt og mikroskopert de tre vedprøvene og har funnet:

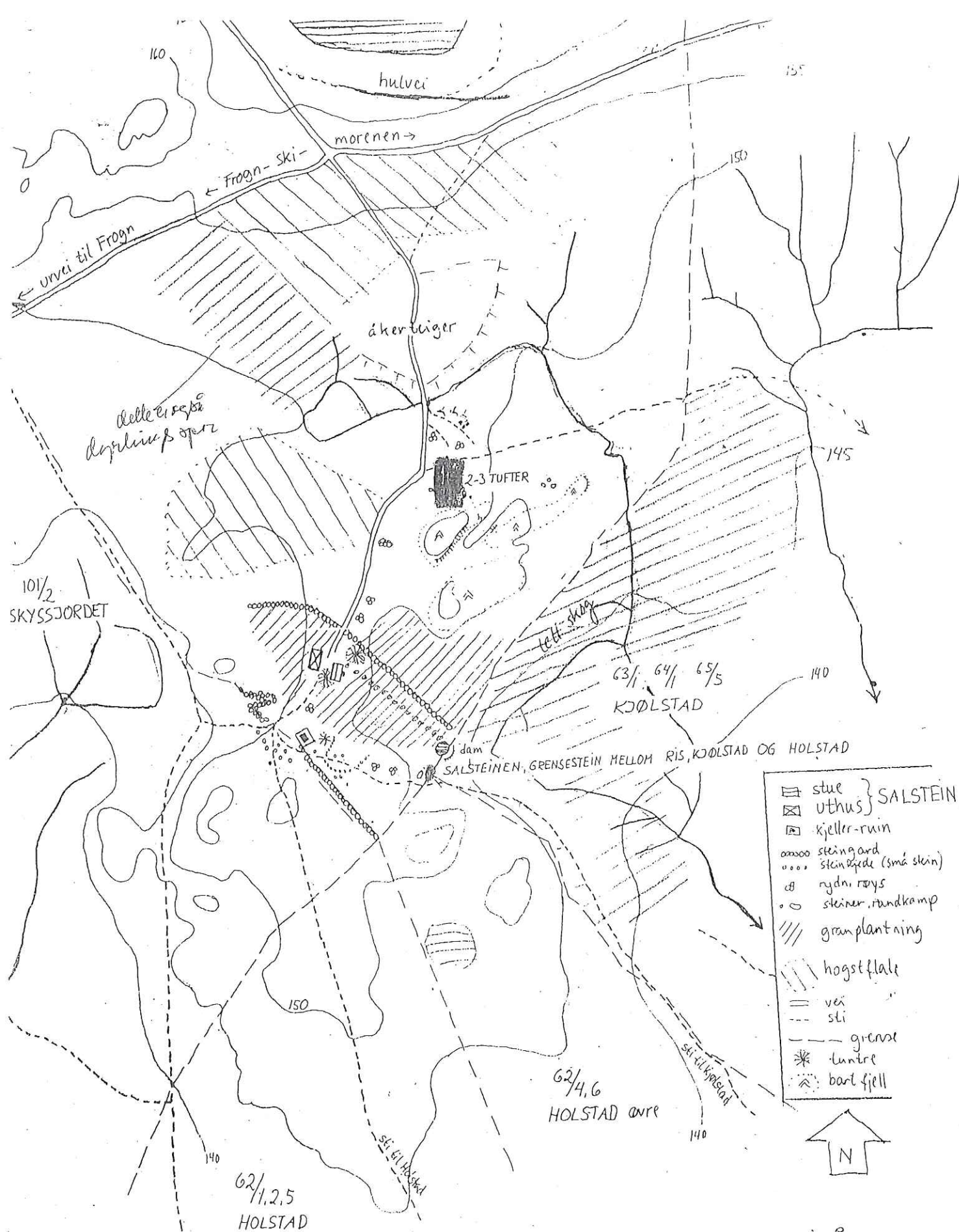
1. Treslag, to mørke prøver: Begge er gran (Picea sp.).
2. Treslag, en lys prøve: Dette er lønn (Acer sp.).

Professor Johan Kielland-Lund er vel den som best kan svare på spørsmål vedrørende eikeskog i Ås.

Hilsen

Helga Roll-Hansen

Helga Roll-Hansen

SALSTEIN ~ RISØDEGÅRDEN I ÅS
 skisse etter befaring 2. des. 1983
 Vidar Asteim

anslappris 500 m.

Nordbye

Kærud

Kenimellene

Kuis

Kjeldsgaard

Exercer. Stads
for det folioiske
Compagnie Infanterie
og
Det folioiske Compagnie
Draguner

U N D E R

Ohlskov

Sundbye

Melbye

Rishytten

Sundbye

Kramna

A A J

Eggel

Bjorkelkær

Kærud

Lures

Romras

Grostad

U N D E R

Kierel

Lurbak

Røystad

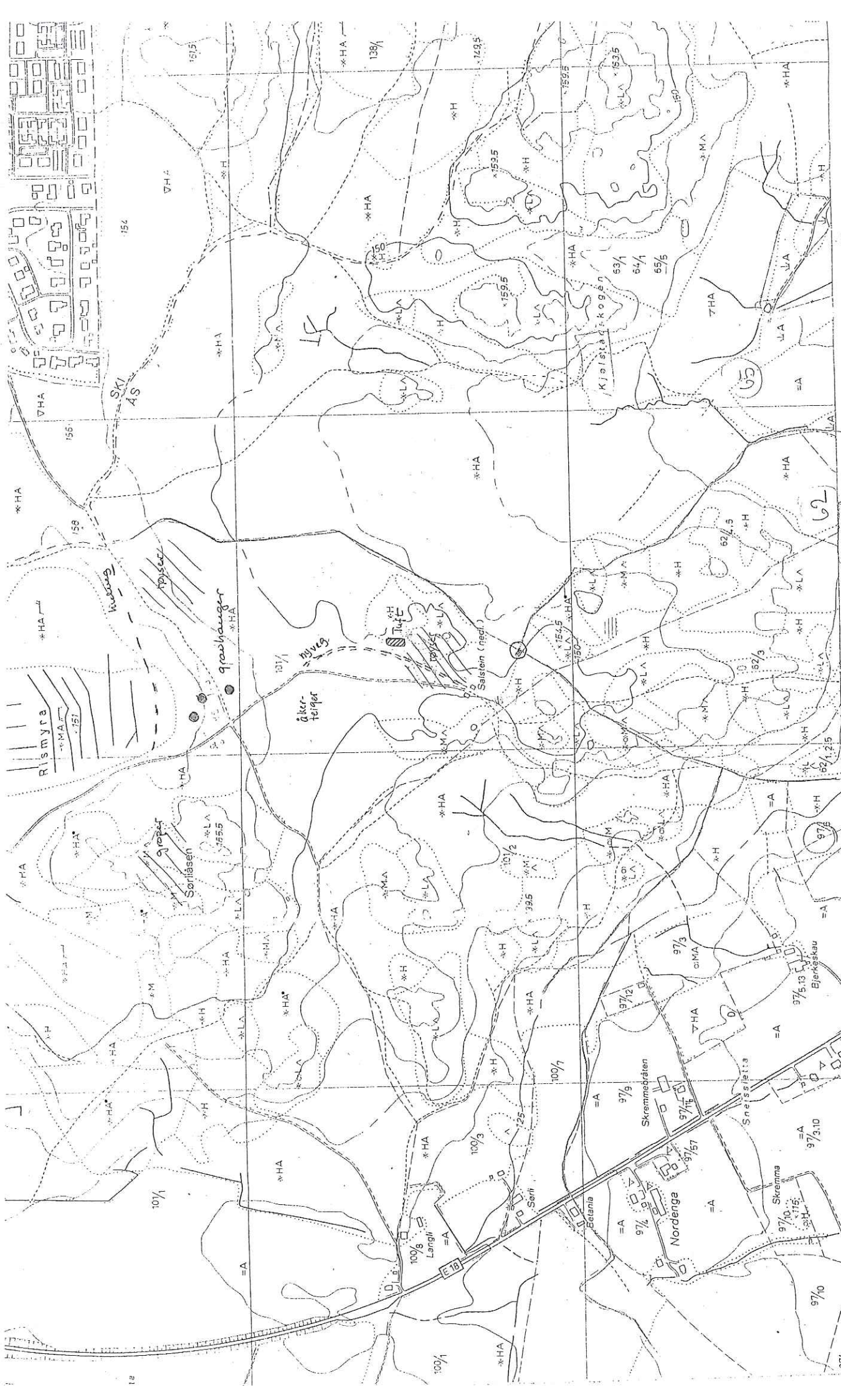
Røystad

N O G N

Skaberud

Røystad An

- 601
- 60 040-5-2
- 602
- 1 Treanpunkt NCO, annet
  - 2 Polyanpunkt, fotografen, grafisk best.punkt
  - 3 Fotogrammetri, numerisk koordinatbest.
  - 4 NF Presisjonsnivåer, vanlig, nk.
  - 5 223.5 Høyde på teranpunkt
  - 6 254.5 Kuller med høydeoppløsing
  - 7 Generell kurt, mellankurt
  - 8 Tullerline
  - 9 + + + + + Risgrense, lysgrense
  - 10 + + + + + Kommunegrense
  - 11 --- Enslingsgrense, vanlig, testebely
  - 12 --- Servituttgrense
  - 13 NF 123 Risgrensemerke
  - 14 Kori i fjell, bitt i fjell
  - 15 Grensestein, grensesteins
  - 16 Grensestele, m. grensestele
  - 17
  - 18
  - 19
  - 20
  - 21
  - 22
  - 23
  - 24
  - 25
  - 26
  - 27
  - 28
  - 29
  - 30
  - 31
  - 32
  - 33
  - 34
  - 35
  - 36
  - 37
  - 38
  - 39
  - 40
  - 41
  - 42
  - 43
  - 44
  - 45
  - 46
  - 47
  - 48
  - 49
  - 50
  - 51
  - 52
  - 53
  - 54
  - 55
  - 56
  - 57
  - 58
  - 59
  - 60
  - 61
  - 62
  - 63
  - 64
  - 65
  - 66
  - 67
  - 68
  - 69
  - 70
  - 71
  - 72
  - 73
  - 74
  - 75
  - 76
  - 77
  - 78
  - 79
  - 80
  - 81
  - 82
  - 83
  - 84
  - 85
  - 86
  - 87
  - 88
  - 89
  - 90
  - 91
  - 92
  - 93
  - 94
  - 95
  - 96
  - 97
  - 98
  - 99
  - 100
  - 101
  - 102
  - 103
  - 104
  - 105
  - 106
  - 107
  - 108
  - 109
  - 110
  - 111
  - 112
  - 113
  - 114
  - 115
  - 116
  - 117
  - 118
  - 119
  - 120
  - 121
  - 122
  - 123
  - 124
  - 125
  - 126
  - 127
  - 128
  - 129
  - 130
  - 131
  - 132
  - 133
  - 134
  - 135
  - 136
  - 137
  - 138
  - 139
  - 140
  - 141
  - 142
  - 143
  - 144
  - 145
  - 146
  - 147
  - 148
  - 149
  - 150
  - 151
  - 152
  - 153
  - 154
  - 155
  - 156
  - 157
  - 158
  - 159
  - 160
  - 161
  - 162
  - 163
  - 164
  - 165
  - 166
  - 167
  - 168
  - 169
  - 170
  - 171
  - 172
  - 173
  - 174
  - 175
  - 176
  - 177
  - 178
  - 179
  - 180
  - 181
  - 182
  - 183
  - 184
  - 185
  - 186
  - 187
  - 188
  - 189
  - 190
  - 191
  - 192
  - 193
  - 194
  - 195
  - 196
  - 197
  - 198
  - 199
  - 200
- Markert stein, stor, liten
 Ur, mindre område
 Grus, sand i dypen
 Vakkertur
 Elv, kanal
 Tørrekket eller
 Bakk skåret gjennom
 Skrått
 3+4 utkast gjennom
 Gull
- Lavvåsing, vann, lørekket fastmark
 Standplassveg
 Stasjonert mark, fjell-løypen
 Myr
 Leirbakk og mange lørekk
 Havn fjell og fjellspiss
 Sann høyde for fjell
 L Middels, høy for fjell, høy
 D-lyst, m.f., nysann vegetation
- Kjøystad-koggen
 53/1
 54/1
 55/5
- Rismyra
 Sørslåsen
 Øker-teiger
 Mytug
 Salstein (nedr.)
 Skremmebråten
 Nordenga
 Skremma
 Snettsettta
 Bleråska
- Rømmåse
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
- Rømmåse
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
- Rømmåse
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
- Rømmåse
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

NORGE-NORWAY 1:50,000

SKI

○ utgraving

NO 111
1:50,000

OSLO 21 M

ÅS

600

601

602

KOLBOTN 7 KM
603 50'

604

AKERSHUS FYLKE
605

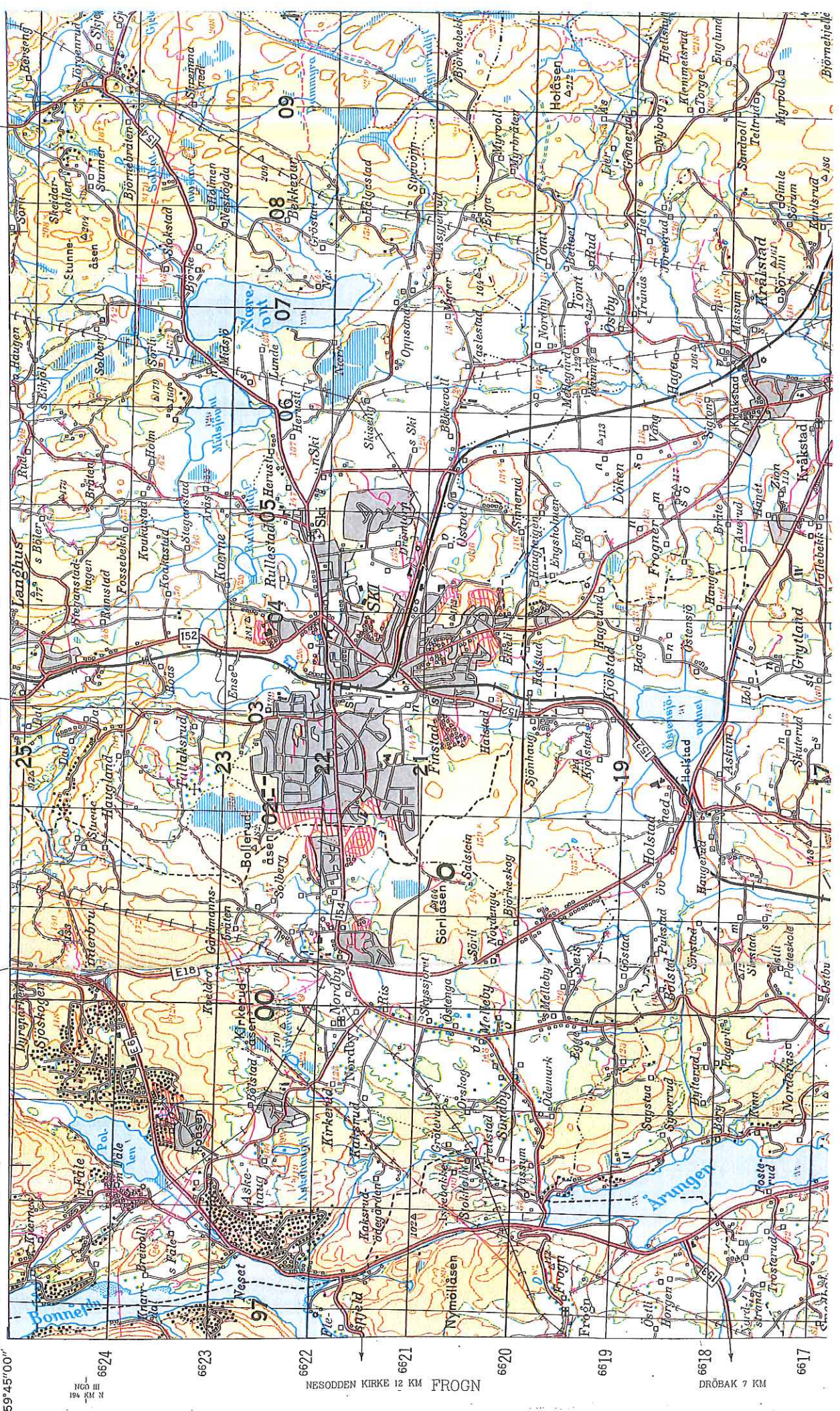
606

SKI
607

608

RIKSVEG 155 8 KM
609

6

59°45'00"

NO 111
1:50,000

6624

6623

6622

6621

6620

6619

6618

6617

NESODDEN KIRKE 12 KM FROGN

DRØBAK 7 KM